

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	202
Land:	Rusland
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem
Udgivet:	8. september 2009
Optaget på baggrundsmaterialet:	8. oktober 2009

Temanotat

Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem

SUMMARY

Nobody can state how many Chechen *boiviki* (rebels) are active in Chechnya today. Recruitment is constantly taking place, according to a wide range of sources. Boiviki and those assisting the boiviki are the main target for the Chechen authorities, while former Chechen boiviki seem to be of less interest to the authorities due to the change of the conflict from being a question of separatism in the early part of the second war (1999-2003/2005) to a conflict regarding extreme islam.

SAMMENDRAG

Ingen kan med sikkerhet slå fast antallet aktive *boiviki* (opprørere) i Tsjetsjenia i dag. Rekruttering av nye medlemmer skjer stadig, ifølge et bredt omfang av kilder. Opprørerne og de som bistår opprørerne er tsjetsjenske myndigheters hovedmål, mens tidligere tsjetsjenske opprørere synes å være av mindre interesse for myndighetene gitt endringen i konfliktbildet fra spørsmål om ren separatisme i den tidlige fasen av annen krig (1999-2003/2005) til en konflikt rundt ytterliggående islam.

INNHold

1. Innledning	5
2. Kort om den generelle menneskerettighetssituasjonen i Tsjetsjenia	6
3. Russisk straffelovgivning.....	7
3.1 Straffelovens paragrafer 208 og 209	7
3.2 Lovhjemmel for straffeforfølging av personer som gir bistand til opprørere.....	8
3.3 Omfanget av straffeforfølging av opprørere/mistenkte opprørere.....	8
3.4 Prosedyrer for innkalling av mistenkte, siktede og vitner	9
3.5 Foreldelsesfrist i saker som angår brudd på straffelovens §§ 208 og 209	9
4. Situasjonen for opprørere	10
4.1 Dagens opprørere; antall, organisering, motiver og rekruttering.....	10
4.2 Reaksjoner mot aktive opprørere.....	11
4.3 Situasjonen til personer som drev opprørsvirksomhet under tidlige perioder av annen krig (1999-2003/2005)	12
4.3.1 Hvor utsatt er opprørere fra tidlige perioder av annen krig?	12
4.3.2 Amnestier gitt til opprørere.....	13
4.3.3 Hva kan skje med personer som returnerer etter å ha oppholdt seg i utlandet?	13
4.4 Situasjonen til opprørere fra første krig (1994-1996).....	14
5. Situasjonen for personer som bistår opprørere	14
5.1 Personer som bistår dagens opprørere (fra ca. 2003/2005 og frem til i dag).....	14
5.2 Hvem mistenkes for å ha gitt bistand til opprørere og tas inn til avhør?	15
5.3 Personer som har gitt bistand til opprørere i andre krig (1999-2003/2005)	15
5.3.1 Endringer i fiendebildet	15
5.3.2 Tilfeldig bistand sammenlignet med bistand over tid.....	16
5.3.3 Bistand til profilerte opprørere	17
5.4 Personer som har gitt bistand til opprørere under første krig (1994-1996)	17
6. bruk av tortur og rettsforfølgelse på bakgrunn av fabrikkerte saker	17
6.1 Bruk av tortur	17
6.2 Fabrikkering av saker	18
7. Løslatelse ved bestikkelser	19
8. Referanser.....	20

1. INNLEDNING

Dette notatet omhandler både situasjonen til de som gir bistand til dagens opprørere og de som tidligere har bistått dem. Tidligere bistand deles i to epoker; bistand i den tidlige fasen av annen krig (1999-ca. 2003/2005) og bistand under første krig (1994-1996). Notatet redegjør også for situasjonen til dagens opprørere, herunder i hvilken grad det fortsatt foregår rekruttering og hvem som i så fall rekrutteres. Notatet omtaler også kort situasjonen til tidligere opprørere. I tillegg ser vi på hvordan denne gruppen blir behandlet i rettsapparatet i forhold til personer som er tiltalt for annen kriminell virksomhet.

Med “bistand” til opprørere menes oppbevaring av våpen, utdeling av mat til opprørere, medisinsk behandling, etc.

Med “opprørere” menes personer som med våpenmakt forsøker å bekjempe tsjetsjenske og føderale myndigheter. Mange andre benevnelser brukes for denne gruppen; illegale bevæpnede grupper, gerilja, separatister og *boiviki*. I dette notatet brukes imidlertid konsekvent betegnelsen opprørere.

Under første krig (1994-1996) og første fase av annen krig (1999-2003/2005) var det klare fronter mellom russiske føderale myndigheter og de tsjetsjenske opprørerne, som den gangen kjempet for et uavhengig Tsjetsjenia. Enkelte kilder setter et tidsskille for endring av konflikten til rundt 2003, mens andre viser til ca. 2005 som et skille. Alle kilder fremhever imidlertid at konflikten i Tsjetsjenia har blitt tsjetsjenifisert i den grad at Ramzan Kadyrov har plassert tsjetsjenere i alle maktposisjoner, og at konflikten nå står mellom tsjetsjenske myndighetspersoner og tsjetsjenske opprørere. Kampen om separatisme har gradvis gått over til en kamp om radikal islam.

Islam spilte tidligere en marginal rolle i den tsjetsjenske separatistbevegelsen. Forsker Julie Wilhelmsen pekte i 2004 på at islamiseringen av konflikten er en konsekvens av en kompromissløs russisk strategi (Wilhelmsen 2004). Situasjonen har således ikke endret retning siden 2004. Separatistideen er forlatt, og hele konflikten dreier seg nå om radikal islam med ytterliggående opprørere som kjemper for et islamsk kalifat i Kaukasus, slik den tsjetsjenske opprørslederen, Doku Umarov, gikk ut og proklamerte i oktober 2007 (RFE/RL 2008).

Professor Aleksej Malasjenko ved Carnegie Endowment viser til at hverdagslivet i Nord-Kaukasus, herunder Tsjetsjenia, blir stadig mer islamisert og man ser et stadig mer tradisjonelt samfunn vokse frem. Bakgrunnen for dette er den dårlige økonomiske situasjonen i området og en avmodernisering av samfunnet. Nord-Kaukasus fjerner seg på den måten mer og mer fra Russland, og man får et islamsk samfunn på russisk territorium, ifølge Malasjenko (intervju, juni 2009).

Ovennevnte endring av konfliktbildet ble brukt som forklaringsmodell på hvorfor ikke gamle fiender fra første krig nødvendigvis er av interesse for dagens tsjetsjenske myndigheter.

Notatet baserer seg først og fremst på informasjon innhentet under tjenestereise til Nord-Kaukasus i perioden 30. mai-11. juni 2009. Landinfo besøkte Moskva i tillegg til Vladikavkaz i Nord-Ossetia, Nazran i Ingusjetia og Groznyj i Tsjetsjenia. Landinfo intervjuet en rekke ulike kilder; deriblant internasjonale organisasjoner og

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem**

lokale menneskerettighetsorganisasjoner.¹ I tillegg til informasjon innhentet på tjenestereise, inneholder også rapporten referanser til skriftlige kilder som omtaler samme tema.

2. KORT OM DEN GENERELLE MENNESKERETTIGHETS-SITUASJONEN I TSJETSJENIA

Til tross for at den generelle sikkerhetssituasjonen og den humanitære situasjonen har blitt bedre de senere år, foregår fortsatt en rekke menneskerettighetsbrudd overfor enkelte grupper.

Forbedringene i menneskerettighetssituasjonen med drastisk reduksjon av antall drap, kidnappinger og forsvinninger er gjengitt i blant annet den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorials rapport fra 2007. Som et eksempel ble antallet drepte i Tsjetsjenia halvert fra 86 personer i første halvdel av 2006 til 43 personer i første halvdel av 2007 (Memorial 2007).

Memorial gjør rede for en økning av antallet bortføringer, forsvunne og drepte i perioden oktober 2008-mai 2009 sammenlignet med forbedringen i 2007 (Memorial 2009). Sticing Russian Justice Initiative (RJI) Moskva, en nederlandsk NGO som bistår personer med å få sine saker opp for Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, bekrefter disse opplysningene. Organisasjonen opplyser at en av hovedbekymringene i Tsjetsjenia er straffriheten for overgrep begått av myndighetspersoner. RJI viser til at ingen vet hva president Kadyrov kan bestemme seg for i morgen og at alt avhenger av ham (intervju, juni 2009).

Malasjenko ved Carnegie Endowment viser til at flertallet av tsjetsjenerne faktisk støtter Kadyrov, og at befolkningen både elsker og hater presidenten. Kadyrov har gjenoppbygget byene og veinettet i Tsjetsjenia, og landsbyer har fått tilgang til gass. Han understreker like fullt at Tsjetsjenia har store problemer, herunder manglende menneskerettigheter og manglende demokrati (intervju, juni 2009).

Etter at russiske føderale myndigheter formelt avsluttet sin anti-terror-operasjon i Nord-Kaukasus 16. april i år, meldes det om et økt antall menneskerettighetsbrudd (Caucasian Knot 2009). En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at ingenting er endret til det bedre etter at anti-terror-operasjonen ble avsluttet. Drap foregår fortsatt hver uke og militære styrker er fortsatt i aksjon i sør. Selv om det ikke lenger foregår utrenskningsaksjoner, vises det til at det er et press på befolkningen. Organisasjonen sammenligner situasjonen i Tsjetsjenia med situasjonen i flere sentralasiatiske land hvor all kontroll er samlet hos presidenten.

Amnesty opplyser i møte med Landinfo at Kadyrov forsøker å få tsjetsjenerne i eksil til å komme tilbake til Tsjetsjenia, ved å gi inntrykk av at alt er i orden.

¹ Ytterligere informasjon om dette temaet er tilgjengelig i Landinfos notat Tsjetsjenia – geriljasoldater og straffereaksjoner del 1 og 2 av henholdsvis 01.12.2008 og 18.12.2008. Notatene er interne og er unntatt offentlighet og er derfor kun tilgjengelig på Landinfos interne Landdatabase.

3. RUSSISK STRAFFELOVGIVNING

3.1 STRAFFELOVENS PARAGRAFER 208 OG 209

Opprørernes virksomhet er ifølge russisk lovgivning å anse som kriminell virksomhet, og straffes i henhold til russisk straffelov. De mest aktuelle paragrafene i straffeloven overfor opprørere er ifølge flere kilder, deriblant en tsjetsjensk advokat (intervju i Vladikavkaz, juni 2008), § 208 og § 209:

Article 208. Organization of an Illegal Armed Formation, or Participation in It

1. Creation of an armed formation (unit, squad, or any other group) that is not envisaged by a federal law, and likewise operating of such a formation, shall be punishable by deprivation of liberty for a term of two to seven years.

2. Participation in an armed formation that is not provided for by a federal law shall be punishable by restraint of liberty for a term of up to three years, or by arrest for a term of up to six months, or by deprivation of liberty for a term of up to five years.

Note: A person who has ceased to take part in an illegal armed formation of his own free will, and has handed in his weapons, shall be released from criminal responsibility unless his actions contain a different corpus delicti.

Article 209. Banditry

1. Creation of a stable armed group (band) with the aim of assaulting individuals or organizations, and also operation of such a group (band), shall be punishable by deprivation of liberty for a term of up to 15 years, with or without a fine in the amount of up to one million roubles or in the amount of the wage or salary, or any other income of the convicted person for a period of up to five years.

2. Participation in a stable armed group (band), or in its assaults, shall be punishable by deprivation of liberty for a term of eight to 15 years, with or without a fine in the amount of up to one million roubles or in the amount of the wage or salary, or any other income of the convicted person for a period of up to five years.

3. Acts provided for by the first or second part of this Article and committed by a person through his official position, shall be punishable by deprivation of liberty for a term of 12 to 20 years, with or without a fine in the amount of up to one million roubles or in the amount of the wage or salary, or any other income of the convicted person for a period of up to five years (Criminal Code 1996).

I tillegg kan § 222 (salg av våpen) bli brukt, ifølge opplysninger Landinfo tidligere har innhentet. § 205 omhandler terrorisme, men blir ifølge tidligere innhentet informasjon ikke brukt.²

² Under tjenestereisen til Nord-Kaukas og Moskva i mai-juni 2009 ble kun §§ 208 og 209 i den russiske straffeloven nevnt i forbindelse med domfellelser av personer som har med opprørsbevegelsen å gjøre.

Temanotat Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem

Hvem som anholder/arresterer er avhengig av sakens karakter, ifølge Timur Aliev, som nå er pressetalsmann for president Kadyrov og som tidligere jobbet i den uavhengige tsjetsjenske avisen *Chechen Society*. Hvis noen arresteres pga. at de er opprørere, blir de arrestert av SOBR (*Spetsial'nye Otrjady Bystrogo Reagirovanija* – “spesialenheten for hurtig reaksjon”), ifølge Aliev. SOBR er en elite-kommando-enhet innenfor det russiske innenriksministerium. Enheten er offisielt oppløst, men er fortsatt i drift enkelte steder i Russland, blant annet i Tsjetsjenia (Wikipedia u.å.). Ifølge opplysninger fra en tsjetsjensk advokat, som viser til skriftlig informasjon fra internett, er SOBR en del av Direktoratet for kampen mot organisert kriminalitet, som igjen er underlagt Innenriksministeriet. SOBR er nivået høyere enn OMON (*Otrjad Militsij Osobogo Naznatsjenija* – ordinære politistyrker) i forhold til trening og oppgaver. I SOBR jobber også offiserer og fenriker, mens i OMON jobber “menige” og sersjanter. Alle SOBR-avdelinger omkring i landet/regionene er som følge av omorganisering av Innenriksministeriet har fått navnet OMSN (*Otrjad Militsij Spetsial'nogo Naznatsjenija* – “spesialpolititroppen”). Dette skal være en ren antiterror-enhet i Innenriksministeriet, underlagt kriminalpolitiet i de ulike regionene (Antiterror.sitecity.ru u.å.). Landinfo har oppfattet det slik at denne enheten omtales som PMSN (*Polk Militsij Spetsial'nogo Naznatsjenija* – “spesialpolitiregimentet”) i Tsjetsjenia.

Ifølge Timur Aliev kan arrestasjonene kan også være et resultat av en felles operasjon fra ulike politistyrker.

3.2 LOVHJEMMEL FOR STRAFFEFORFØLGING AV PERSONER SOM GIR BISTAND TIL OPPRØRERE

En advokat som jobber for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus og som ønsker å være anonym opplyser til Landinfo at også bistand til opprørerne anses som medvirkning til illegale væpnede grupper, og straffes med hjemmel i russisk straffelovs § 208.

§ 208 1. ledd omfatter organisering av illegale grupper, og er å anse som en forbrytelse av høy alvorlighetsgrad. § 208 2. ledd – deltagelse i illegal gruppe – vurderes som en middels alvorlig forbrytelse . § 208 gjelder kun enkeltpersoner, mens § 209 også kan gjelde grupper av personer.

Både humanitær og logistisk bistand vurderes som medvirkning. Bistand kan føre til betingede dommer. I hvilken grad man får en betinget dom er imidlertid avhengig av hva slags bistand som er gitt. Vanligvis blir det gitt ubetingede dommer.

3.3 OMFANGET AV STRAFFEFORFØLGING AV OPPRØRERE/MISTENKTE OPPRØRERE

Ingen av de kildene Landinfo møtte i Nord-Kaukasus og Moskva i mai-juni 2009 oppga tall for hvor mange som har blitt straffedømt på grunnlag av opprørsvirksomhet eller pga. bistand overfor opprørerne.

RJI i Moskva opplyser at straffesakene til personer tilknyttet opprørsbevegelsen i utgangspunktet føres på det stedet der handlingen har blitt begått, jf. straffeprosesslovens § 32. Dersom saken omhandler “statshemmigheter”, som ifølge RJI er en relativt bred kategori, skal Den føderale etterforskningskomiteen i Søndre føderale distrikt etterforske saken, og personen sendes ut av Tsjetsjenia for straffeforfølgning. I de tilfeller der det er Tsjetsjenias etterforskningskomité som

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem**

etterforsker saken, skal personen straffeforfølges i Tsjetsjenia. RJI opplyser videre at hvis en person er oppført på en internasjonal liste over ettersøkte, føres saken på føderalt nivå. Står personen på en nasjonal liste, føres saken på hjemstedet/i hjemrepublikken. Hvilken domstol som skal behandle saken, er avhengig av sakens alvorlighetsgrad.

3.4 PROSEDYRER FOR INNKALLING AV MISTENKTE, SIKTEDE OG VITNER

Ifølge ovennevnte omtalte advokat skal innkallinger av vitner, mistenkte og siktede i straffesaker skje skriftlig, i tråd med russisk lov. I praksis sender imidlertid ikke myndighetene innkalling i tilfeller av alvorlige kriminelle handlinger, som i saker hvor straffelovens §§ 208 og 209 kommer til anvendelse. Unndragelsesfaren regnes som stor i slike saker, og skriftlige innkallinger skjer derfor ikke. Vitner kan innkalles skriftlig dersom myndighetene anser det som trolig at vedkommende ikke vil unndra seg.

Memorial i Groznyj opplyser også at myndighetene sjelden sender innkalling til avhør. Ifølge loven skal innkalling sendes til en mistenkt person før avhør, men i praksis skjer ikke dette.

Det å ikke møte som vitne er et straffbart forhold.

3.5 FORELDELSESFRIST I SAKER SOM ANGÅR BRUDD PÅ STRAFFELOVENS §§ 208 OG 209

Den tidligere omtalte tsjetsjenske advokaten opplyser at dersom en person tas inn pr. i dag for brudd på straffelovens § 208, men forholdet skjedde så langt tilbake som for eksempel 1995/1996, er arrestasjonen i utgangspunktet ulovlig fordi forholdet er foreldet, siden straffelovens § 208 har en foreldelsesfrist på 6 år.

Det er imidlertid adgang til å gjøre unntak fra foreldelsesfristen. Dersom myndighetene kjente til forholdet den gang handlingen ble begått, og vedkommende siden har holdt seg skjult for myndighetene, kan foreldelsesfristen frysas. Hvis en person er ettersøkt for et forhold og så reiser ut av landet, slutter foreldelsesfristen også å løpe. Foreldelsesfristen gjelder kun hvis personen ikke har holdt seg skjult.

Foreldelsesfristen kan også innstilles/frysas i de tilfellene der mistenkte ble satt på en ettersøkningsliste den gangen handlingen ble begått, eller senere. Foreldelsesfristen aktiviseres igjen fra det tidspunktet en person pågripes, eller hvis vedkommende oppholder seg på et kjent sted. Dette er grunnen til at en person som har begått en handling under første krig, også kan straffes for dette forholdet pr. i dag.

En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyser at det også hender at en person dømmes for andre forhold enn opprørsvirksomhet, for unngå foreldelsesfristen i straffelovens § 208. Dette gjelder særlig i saker hvor folk er mistenkt for å ha gitt langvarig bistand til Khattab eller Basajev. Myndighetene vil forsøke å omgå foreldelsesfristen hvis saken er viktig, sett ut fra opprørers profil.

Bistand ytt i den tidlige fasen av andre krig vil i utgangspunktet på samme måte være foreldet. Et kjent scenario er imidlertid at personer som befinner seg i utlandet eller skjuler seg, har blitt tystet på ettersom pågrepne tvinges til å oppgi navn på andre opprørere som betingelse for løslatelse (for mange vil det også være mindre problematisk å oppgi navn på noen som ikke befinner seg i Tsjetsjenia). På denne

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem**

måten kan personer derfor ha blitt satt på en ettersøkningsliste til tross for at de ikke har vært i Tsjetsjenia, og forholdet regnes dermed ikke som foreldet.

§ 209 har en foreldelsesfrist på 15 år. Selv om foreldelsesfristen er utgått, kan retten komme til at personen likevel skal straffes. Dette gjelder ifølge advokaten bare i saker der forbrytelsen dømmes med livstid eller døden.

I saker hvor det er satt en foreldelsesfrist, forekommer det at det fabrikkeres en ny sak, ifølge en representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (se kapittel 6).

4. SITUASJONEN FOR OPPRØRERE

4.1 DAGENS OPPRØRERE; ANTALL, ORGANISERING, MOTIVER OG REKRUTTERING

Opprørerne holder først og fremst til i fjellområdene i sør. Kildene Landinfo intervjuet refererte til opprørerne som “personer som har reist ut i skogen.”

Malasjenko ved Carnegie Endowment opplyser at ingen vet hvor mange opprørere som nå finnes i Tsjetsjenia. Han mener imidlertid at det stadig vil bli rekruttert nye geriljasoldater, og viser til at dersom Doku Umarov skulle forsvinne, vil han sannsynligvis erstattes med en ny radikal leder.³ En representant for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus bekrefter at opprørerne stadig rekrutterer nye medlemmer og viser til dårlig økonomi og mangel på menneskerettigheter som forklaring på hvorfor mange lar seg verve. Organisasjonen viser til at det finnes ikke demokrati i Tsjetsjenia. Human Rights Watch (HRW) opplyser også at antallet opprørere i Tsjetsjenia øker, til tross for at president Kadyrov bruker sterke virkemidler for å svekke opprørsbevegelsen.

Malasjenko opplyser videre at opprørsgruppene ikke har noen klar struktur, og at de handler på eget initiativ. En del opprørere handler uavhengig, men er likevel knyttet til en gruppe. Han viser til at Doku Umarov er leder for opprørerne i Dagestan, Tsjetsjenia og Ingusjetia. Det finnes imidlertid ingen informasjon om hvem som leder opprørerne innad i Tsjetsjenia.⁴ Malasjenko tror det finnes mer enn 500 opprørere i Tsjetsjenia, muligens er det tusener.

Flere andre kilder mente at antallet opprørere trolig ligger et sted mellom 200 og 800 personer.

En representant for en internasjonal organisasjon opplyser at opprørsbevegelsen rekrutterer unge personer uten framtid, og viser til de dårlige sosioøkonomiske forholdene i Tsjetsjenia som en forklaringsfaktor.

Timur Aliev kommer med ulike forklaringer på hvorfor unge menn slutter seg til opprørsbevegelsen. Han viser til at det er en del sosiale “outsidere” som søker seg til

³ Rykter om Doku Umarovs død verserte i media da Landinfo besøkte Moskva. Ryktene ble senere dementert.

⁴ Nyhetsmedier omtaler imidlertid også ofte Doku Umarov som lederen for opprørerne innad i Tsjetsjenia. Det er usikkert om dette gjøres bevisst eller ubevisst.

opprørerne. For andre er det et uttrykk for en ungdomskultur med trender og derigjennom et uttrykk for identifisering. Opprørerne kan også representere personer som reagerer med protest på myndighetenes handlinger. Andre igjen kan, ifølge Aliev, slutte seg til opprørerne av ren eventyrlyst.

En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyser imidlertid at også personer fra helt “vanlige” og ressurssterke familier lar seg verve. Representanten nevner et eksempel med en ung gutt som har vokst opp i en middelklassefamilie med en far som har en god jobb som skatteinspektør. Likevel knyttet sønnen seg til opprørerne. Foreldrene stilte seg totalt uforstående til det hele. Faren mistet jobben etter at sønnen sluttet seg til opprørerne, og hele familien er nå redd for hva som kan skje med dem.

Timur Aliev opplyser at tsjetsjenske myndigheter prøver å finne en alternativ “subkultur” å tilby de unge – en motkultur som gjør at ungdommen ikke lar seg friste til å verve seg til opprørerne. Denne kulturen er tuftet på “å vende tilbake til tradisjonelle verdier” og er konsentrert rundt religion og moskeene og ikke på nasjonale ideer.

Ifølge representanten for den internasjonale organisasjonen er opprørerne som regel 20-23 år gamle når de lar seg verve.

HRW viser til at noen av de som slutter seg til opprørerne gjør det for å hevne seg på myndighetene for overgrep familien har vært utsatt for. Andre slutter seg til ut fra ren frustrasjon og mangel på muligheter. HRW viser også til at det å slutte seg til opprørerne er eneste måten å vise sin opposisjon overfor regimet på.

Flere av kildene nevnte at når personer slutter seg til opprørerne, legges bilder av personene ut på nettstedet www.youtube.com, slik at de nylig rekrutterte ikke kan angre seg og trekke seg tilbake. Legges ansiktet ut på nettet, er det ingen vei tilbake, da dette er synonymt med at myndighetene blir kjent med at vedkommende har latt seg verve.

4.2 REAKSJONER MOT AKTIVE OPPRØRERE

En opprører blir enten drept eller dømt, ifølge en tsjetsjensk humanitær organisasjon. En avtale mellom tsjetsjenske og ingusjetiske myndigheter om en felles operasjon for å nedkjempe opprørere i området kom i stand 16. mai i år. Dette er den første felles operasjonen for de to republikkenes spesialstyrker for å nedkjempe opprørere (RIA Novosti 2009). Den humanitære organisasjonen opplyser at i denne spesialoperasjonen som foregår i grenseområdet mellom Tsjetsjenia og Ingusjetia tas det ikke fanger, og mange blir drept av forente styrker fra Tsjetsjenia og Ingusjetia.

Flere av kildene Landinfo snakket med opplyser at likene av opprørere ikke blir brakt hjem til familiene, selv om dette er tradisjon i Kaukasus. Det eksisterer en forskrift/lov som gir myndighetene hjemmel til å la være å bringe liket hjem til familien, og dette rammer nettopp denne gruppen. (Hjemmelet finnes i loven om gravlegging og begravelsessakers § 14.1.)

Memorial i Groznyj opplyser imidlertid om tilfeller der politistyrker har tatt med drepte opprørere og mistenkte til deres familier for å true og trakassere dem.

4.3 SITUASJONEN TIL PERSONER SOM DREV OPPRØRSVIRKSOMHET UNDER TIDLIGE PERIODER AV ANNEN KRIG (1999-2003/2005)

4.3.1 Hvor utsatt er opprørere fra tidlige perioder av annen krig?

Kildene Landinfo intervjuet var ikke helt samstemte i hvorvidt dette er en gruppe som tsjetsjenske myndigheter fortsatt er interessert i pr. i dag. Memorial i Moskva mente at opprørere fra den tidlige fasen av annen krig fortsatt *kan* være av interesse for myndighetene. Memorial opplyser samtidig at personer som offentlig går ut og erklærer sin støtte til Ramzan Kadyrov og samtidig markerer sin motstand til tidligere president Maskhadov, kan slippe unna. Ramzan Kadyrov ønsker på denne måten å fremstå som han har reddet disse personene, i sin rolle som nasjonens far. De som har “overgitt seg” må til gjengjeld samarbeide aktivt med regimet dersom det kreves av dem. Samtidig understreker Memorial i Moskva at Kadyrov først og fremst legger vekt på opprørsvirksomheten som foregår i dag.

En advokat som jobber for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser også at graden av utsatthet er avhengig av om opprørerne fortsatt er aktive eller ikke og viser til konfliktbildet som har endret seg. Er de tidligere opprørerne ikke lenger aktive, vil de heller ikke være så interessante for tsjetsjenske myndigheter.

RJI i Moskva mener tsjetsjenske myndigheter i liten grad vil skille mellom personer som har gitt bistand til opprørere og de som selv har vært opprørere når det gjelder reaksjoner. Det som har betydning er hvilken opprørsgruppe man har tilhørt, og hva slags aksjoner den enkelte er ansvarlig for. Hvis det er en opprører som har kjempet mot Kadyrovs menn, kan dette også medføre blodhevn.⁵

RJI opplyser at opprørers *teip*-tilknytning (klanstilknytning) kan ha betydning for graden av beskyttelse. Andre momenter av betydning er om den tidligere opprøreren har byttet side og gått over til Kadyrov, om vedkommende har vært en profilert kriger eller ikke, hvorvidt opprøreren har kjempet mot tsjetsjenske eller russiske styrker, og/eller om vedkommende har drept tsjetsjenere eller ikke.

En humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at opprørere fra den tidlige fasen av annen krig kan bli tatt inn til avhør og lignende, dersom det foreligger bevis mot dem. Myndighetene vil se om tidligere opprørere har vært involvert i alvorlige forbrytelser. Tidligere opprørere kan være under risiko fordi politiet trenger resultater å vise til. Organisasjonen viser til at politiet og sikkerhetstjenestene er under press for at de skal produsere en “god” statistikk over antall personer tatt for delaktighet i opprørsvirksomhet.⁶ Personer som ikke har overgitt seg vil derfor alltid være redde for hva som kan skje. De som har overgitt seg til Kadyrov er i en annen situasjon, men kan likevel ikke føle seg helt trygge. Noen velger å gå tilbake til opprørerne. Organisasjonen viser til tidligere opprørere som har blitt likvidert fordi de har nektet å overgi seg til Ramzan Kadyrov.

Organisasjonen opplyser at opprørsgruppene har ulike motiver, og at dette farger myndighetenes syn på dem. De som har vervet seg av ideologisk overbevisning og kjemper for et islamistisk kalifat, anses som den verste gruppen fra myndighetenes

⁵ Temaet blodhevn behandles ikke i dette notatet, men er tatt opp i et eget notat (Landinfo 2008).

⁶ Se mer om fabrikkerte saker i avsnitt 6.2.

side og er den gruppen myndighetene er mest ivrige til å nedkjempe. Virksomheten til de tidligere separatistene anses som betydelig mindre alvorlig. Disse hadde en kort tids kamp. Organisasjonen opplyser videre at myndighetene ikke er så interessert i tidligere opprørere hvis de ikke har hatt noen aktivitet i de senere årene.

4.3.2 Amnestier gitt til opprørere

RJI i Moskva opplyser at ved å overgi seg kan en opprører enten bli gitt amnesti eller bli tiltalt. Amnestiet er ifølge RJI svært usikkert, og har ingen juridisk verdi. Det gis ikke lenger offisielt amnesti, idet fristen for å søke om amnesti gikk ut 15. januar 2007. Kadyrov gir imidlertid fremdeles såkalte “private amnesti”. Dette innebærer at den enkelte opprører overgir seg til Kadyrov og slutter seg til ham, og dermed unngår å bli straffedømt for tidligere handlinger. Verken det å ha fått et offentlig amnesti eller et “privat” amnesti gir noen endelig garanti for å unngå straffeforfølgelse på et senere tidspunkt. Ofte er det slektninger til tidligere eller nåværende opprørere som forhandler om et amnesti.

Amnesty opplyser at amnestiene innebærer at man må samarbeide med Kadyrov på en eller annen måte – enten ved å jobbe for myndighetene, vise støtte til myndighetene eller samarbeide med dem på andre måter (for eksempel ved å oppgi navn på andre opprørere og lignende). Det generelle inntrykket er, ifølge Amnesty, at enten støtter man Kadyrov ellers så er en imot ham.

Timur Aliev opplyser at hvorvidt en person som har begått handlinger i 2000 fortsatt er interessant for dagens myndigheter i Tsjetsjenia, er avhengig av sakens karakter. Hvis vedkommende har fått et amnesti, er han trolig utenfor interesse. Aliev viser også til at amnestiet ikke er i funksjon pr. i dag. En person kan imidlertid bringes inn pga. tysting fra andre, i tillegg til gode bevis. Timur Aliev opplyser at hvis en person ble arrestert i begynnelsen av år 2000, kan vedkommende like fullt risikere arrestasjon i dag. Det kan således dreie seg om en lang prosess. Ble personen ikke arrestert den gangen og det heller ikke eksisterer gode bevis, så er det imidlertid lite sannsynlig at han vil bli arrestert i dag, ifølge Aliev.

Timur Aliev presiserer at hvis det er forhold som relaterer seg langt bak i tid og den antatt skyldige personen står på en ettersøkningsliste, så kan han risikere arrest i dag. Aliev kjenner til parlamentsmedlemmer i Tsjetsjenia som står på denne typen liste. Men det finnes også personer som er formelt ettersøkt, og som likevel lever normalt. Aliev opplyser at det er ingen enkle svar på disse spørsmålene, og at forhold knyttet til opprørerne er svært komplekse.

4.3.3 Hva kan skje med personer som returnerer etter å ha oppholdt seg i utlandet?

Memorial i Groznyj opplyser at tidligere kjente opprørere som har reist fra landet kan få problemer med lokalt politi ved en retur. Hvis tidligere opprørere med en lav profil kommer tilbake fra utlandet, vil myndighetene imidlertid trolig ikke være så interessert i dem. Men organisasjonen opplyser samtidig at sistnevnte gruppe da bør ha en garanti fra Kadyrov før de returnerer. Har de ikke en slik garanti, vil vedkommende bli tatt inn til avhør. Memorial i Groznyj er skeptisk til en retur uten en slik garanti.

Også representanter for en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at Kadyrov ikke liker tsjetsjenere som har vært i utlandet, og at han anser dem som “lettere forrædere”. Organisasjonen mener mange vil bli avhørt ved retur.

4.4 SITUASJONEN TIL OPPRØRERE FRA FØRSTE KRIG (1994-1996)

Kildene Landinfo snakket med var samstemte i at første krig ikke anses som veldig interessant for dagens myndigheter i Tsjetsjenia, grunnet de tidligere omtalte endringene i konfliktbildet. Ingen av kildene nevnte opprørere fra første krig som en utsatt gruppe pr. i dag. RJI i Moskva opplyser at opprørere fra første krig kjempet mot russiske føderale myndigheter, og at denne gruppen derfor er av liten interesse for tsjetsjenske myndigheter.

Memorial i Moskva opplyser at Kadyrov først og fremst er interessert i opprørere fra andre krig, og at myndighetene legger vekt på det som skjer i dag. Organisasjonen opplyser imidlertid at personer som deltok i den første krigen fremdeles *kan* være utsatt. Dette gjelder først og fremst profilerte krigere som hadde en helt sentral posisjon den gangen. Gir de tidligere opprørerne offentlig støtte til Kadyrov, vil de imidlertid være mindre utsatt.

Personer som har vært involvert i alvorlige kriminelle handlinger, vil møte en reaksjon. Memorial viser til angrepet på sykehuset i Budjonnovsk i 1995 og at straffesaker herfra fortsatt er et tema. Disse straffesakene er ifølge Memorial rettmessige. Også en representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyste at aktiv deltakelse fra første krig blir ansett som alvorlig kriminalitet og kan dømmes etter § 208 eller § 209 i straffeloven.

5. SITUASJONEN FOR PERSONER SOM BISTÅR OPPRØRERE

5.1 PERSONER SOM BISTÅR DAGENS OPPRØRERE (FRA CA. 2003/2005 OG FREM TIL I DAG)

Alle kildene Landinfo snakket med var samstemte i at det å bistå dagens opprørere er et forhold som myndighetene slår hardt ned på, og som straffeforfølges i henhold til russisk straffelovgivning.

Memorial i Moskva opplyser at Ramzan Kadyrov først og fremst er interessert i det som skjer pr. i dag, både dagens opprørere og de som bistår dem. RJI i Moskva opplyser at ikke bare personer som reelt bistår opprørerne er utsatt for reaksjoner fra myndighetene. Det gjelder også personer som av en eller annen grunn mistenkes for å bistå opprørerne. RJI opplyser at det er rapportert om en rekke tilfeller der politiet har drept personer utfra mistanke om at de tilhører opprørerne. Organisasjonen opplyser at drap er en vanlig reaksjonsform. Det har blant annet vært tilfeller der myndighetene har gått inn i feil hus, og drept og skadet uskyldige.

En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser at de som bistår opprørere i dag, løper en stor risiko. Også tilfeldig bistand kan medføre risiko. Art og omfang av bistanden har ikke betydning. Dersom det er tvunget bistand kan det ha betydning for utfallet av saken, men det er vanskelig å bevise at en bistand var

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem**

tvungen. Organisasjonen opplyser at det å ha gitt assistanse ses på som det samme som å ha deltatt blant opprørerne.

HRW opplyser at opprørerne alltid vil be om mat, og at befolkningen føler seg forpliktet til å gi dem det. Myndighetene er overalt og følger med på alt som skjer. Noen av de som gir assistanse blir slått og mishandlet, andre blir straffeforfulgt. Enkelte utsettes kun for kortvarige anholdelser. HRW kjenner imidlertid til et tilfelle der en person satt åtte måneder i varetekt og deretter ble dømt til ett års fengsel for å ha gitt assistanse. HRW opplyser at det ikke betyr noe for myndighetenes reaksjoner om bistanden har vært tvungen eller tilfeldig. HRW viser til et tilfelle som gjelder en kvinne som ble dømt for å ha gitt bistand i form av mat og klær til sin egen sønn som hadde sluttet seg til opprørerne. Kvinnen ble torturert og mishandlet, og fikk en betinget dom på ett års fengsel.

RJI i Nazran opplyser at det er begått utenomrettslige henrettelser av personer som har bistått opprørerne. Organisasjonen viser til et konkret tilfelle med en kvinne på ca. 40 år som solgte matvarer til opprørere. Senere fant tsjetsjenske myndigheter en boks fra hennes utsalg hjemme hos en opprører. Myndighetene oppsøkte huset til kvinnen, og ventet på henne til hun kom hjem. Hun ble henrettet på stedet.

Representanter for en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at personer som bistår opprørerne utsettes for juling, utpressing, trakassering og drap.

5.2 HVEM MISTENKES FOR Å HA GITT BISTAND TIL OPPRØRERE OG TAS INN TIL AVHØR?

Kildene som ble intervjuet under Landinfos tjenestereise i juni 2009 kunne ikke vise til noen grupper som ikke risikerer å bli tatt inn av myndighetene hvis de mistenkes for å ha gitt bistand til senere tids opprørere. Kvinner som gir bistand er ikke noe unntak. Alder er heller ingen hindring for å bli tatt inn. I likhet med HRW viser Memorial i Groznyj til ovennevnte tilfelle hvor en 52-årig mor til opprører ble anholdt, torturert og tvunget til å tilstå at hun hadde gitt bistand til sin sønn. Memorial viser videre til at også eldre personer tas inn av politiet, og ga eksempel på en gammel mann som ga husly til en slektning som var opprører. Den eldre mannen ble sterkt mishandlet for å ha gitt bistand.

5.3 PERSONER SOM HAR GITT BISTAND TIL OPPRØRERE I ANDRE KRIG (1999-2003/2005)

5.3.1 Endringer i fiendebildet

RJI i Moskva viser til at situasjonen under den tidlige fasen av annen krig var en helt annen, og at bistand gitt til opprørere i denne perioden derfor ikke vil være av så stor interesse for tsjetsjenske myndigheter pr. i dag – på samme måte som tidligere opprørere heller ikke er av så stor interesse. Organisasjonen opplyser imidlertid at det hele avhenger av hvem man bistod, og den understreker også at omfanget av bistanden er viktig. Hvis en person har kjempet mot tsjetsjenske myndigheter, er dette langt verre enn å ha kjempet mot føderale myndigheter. RJI i Nazran opplyser om et konkret tilfelle der en person i begynnelsen av andre krig fraktet noen opprørersoldater til sykehus. Personen ble anklaget for flere forhold og dømt til to livtidsdommer. Saken er nå til behandling i Høyesterett i Tsjetsjenia.

En humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at personer som har gitt bistand i den tidlige fasen av annen krig *kan* være i myndighetenes søkelys risiko, på samme måte som tidligere opprørere. Risikoen for å bli pågrepet avhenger imidlertid av hva man bistod opprørerne med. Det er videre avgjørende hvem den aktuelle personen er; hvilke meninger han har, og om han er tilknyttet “feil” gruppe. Myndighetene vil se på de valg personen gjorde, og om han kun var med på kampen mot russerne og således gjorde sin plikt ved at han hjalp tsjetsjenere. Fortsatt kontakt med dagens opprørere blir trukket fram som et avgjørende forhold.

5.3.2 Tilfeldig bistand sammenlignet med bistand over tid

Memorial i Moskva er svært klar på at det er umulig å gi entydige svar på hvem myndighetene fatter interesse for. Det er mange forhold som spiller inn. Det er vanskelig å si noe konkret om de som bistod opprørerne fra tidlig periode av annen krig, siden veldig mange – anslagsvis halvparten av befolkningen – hjalp opprørerne på en eller annen måte i denne perioden. “Hvis alle disse skulle være forfulgt, så ville halvparten av befolkningen være i fengsel og slik er det ikke,” uttaler Memorial. Organisasjonen påpeker imidlertid at det er vanskelig å vite hvem som likevel kan være utsatt. Det avgjørende vil være om personen fortsatt har en kontakt med opprørerne. Memorial opplyser også at hvis den bistanden som har vært gitt ble gitt over et langt tidsrom, kan sjansen for at myndighetene fatter interesse være større. Har man for eksempel kun gitt mat til opprørere ved en eller annen anledning i denne perioden, vil man neppe bli utsatt for noe pr. i dag. Memorial viser til at få hadde noe valg hvis de ble oppsøkt av opprørere som ønsket mat. Det at enkelte forsynte opprørere med mat, betydde ikke at de støttet opprørsbevegelsen.

Representanten for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser at personer som har gitt bistand over tid i den tidlige fasen av annen krig, som én til to ganger pr. mnd, kan være i myndighetenes søkelys selv om dette er bistand til opprørere av lavere rang. Men det kan være av betydning om bistanden var viktig for opprørerne. Det har liten betydning for risikoen om bistanden var av humanitær art, så lenge den var omfattende nok eller ble gitt til profilerte personer.

Representanten kjenner til arrestasjoner av personer som har gitt mat til opprørere. Dette er personer som har transportert mat og gitt assistanse over en lengre periode. Hvis en person har gitt en opprører assistanse kun noen få ganger, så er ikke dette et forhold som tsjetsjenske myndigheter vil være opptatt av, og trolig heller ikke kjenne til. Representanten påpeker som Memorial at det var vanlig i hele Tsjetsjenia å gi opprørere en viss type bistand. Myndighetene holder ikke kontroll med denne typen forhold. Det var dessuten vanskelig for befolkningen å nekte å gi bistand. Bistand var i enkelte tilfeller en måte å tjene penger på. En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyser at ved vanlig bistand under tidlige faser av annen krig vil foreldelsesfristen inntre etter 6 år, med mindre fristen har vært frosset (se avsnitt 3.5).

HRW mener at heller ikke bistand gitt over lengre tid tidlig på 2000-tallet i utgangspunktet vil være av interesse for myndighetene i dag.

5.3.3 Bistand til profilerte opprørere

En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyser at de som har gitt bistand til profilerte opprørere som Basajev, Doku Umarov eller andre, kan løpe en risiko i dag – selv om hjelpen ligger langt tilbake i tid. Forholdet er avhengig av hvor profilerte de som ble hjulpet var. Hvis det dreier seg om bistand til en “vanlig” opprører, så er dette neppe viktig for tsjetsjenske myndigheter pr. i dag.

HRW opplyser at tilfeldig bistand som skjedde langt tilbake i tid, for eksempel i 2001, vil være et forhold som tsjetsjenske myndigheter pr. i dag ikke er opptatt av. Men hvis det er bistand til helt spesielt profilerte personer, som for eksempel Basajev, kan situasjonen stille seg annerledes.

5.4 PERSONER SOM HAR GITT BISTAND TIL OPPRØRERE UNDER FØRSTE KRIG (1994-1996)

Ingen av de kildene Landinfo intervjuet i mai-juni 2009 nevnte at denne gruppen er av særlig interesse for dagens myndigheter i Tsjetsjenia.

En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon opplyser at bistand til opprørere under første krig ikke innebærer noen risiko pr. i dag. Heller ikke bistand som ble gitt over tid i denne perioden vil være av interesse for myndighetene i dag.

Alle de kildene Landinfo intervjuet fremhevet at dagens situasjon med tsjetsjenske myndigheter på den ene siden og opprørerne på den andre siden er en helt annen enn situasjonen under første krig (1994-1996) og under den første fasen av annen krig (1999-ca. 2003/2005).

6. BRUK AV TORTUR OG RETTSFORFØLGELSE PÅ BAKGRUNN AV FABRIKKERTE SAKER

6.1 BRUK AV TORTUR

Amnesty mener at tortur er utbredt i Tsjetsjenia, men opplyser også at etter at steder som Tsjernokosovo (filtreringsleir under første og annen krig) ble nedlagt, så er det vanskelig å få informasjon om hva som foregår. Amnesty viser til den store graden av underrapportering av overgrep. Organisasjonen mener at så lenge noen mistenkes for å ha tilknytning til opprørerne, så er det sannsynlig at vedkommende blir mishandlet. Amnesty er kjent med at både kvinner og menn har blitt truet med voldtekt, men er usikker på om voldtekt som reaksjonsform faktisk blir brukt. Amnesty mener imidlertid at det bør tas høyde for at denne typen overgrep ikke blir rapportert, gitt den stigmatiseringen som skjer ved voldtekt. Amnesty viser til at European Commission for the Prevention of Torture var i Tsjetsjenia tidligere i år (2009) for å undersøke forholdene, men at russiske myndigheter ikke ønsker at rapporten publiseres.

Representanter for en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at tortur er svært vanlig i Tsjetsjenia. Bruken av tortur er høyere der enn noe annet sted i Russland. Tortur brukes først og fremst i varetekt for å fremskaffe informasjon.

Memorial i Groznyj opplyser at personer med tilknytning til opprørerne utsettes for hardere behandling fra myndighetene enn andre. Disse personene tas med til illegale oppholdssteder og blir slått og banket opp med køller. Mange utsettes for elektrosjokk. Memorial opplyser at det er ikke et spesielt fast mønster for når og i hvilke tilfeller personer mishandles. En bortført person kan først tas til en forlegning tilhørende innenriksstyrkene, og etter 2-3 dager videre til politiet – hvilket er i tråd med loven. I hver region finnes det spesielle grupper innenfor sikkerhetsorganene som bortfører. De arresterte tvinges til å underskrive dokumenter. Memorial opplyser at de som blir arrestert for andre forhold, også utsettes for slag og blir banket opp, men de blir ikke slått og banket opp like hardt som de som har tilknytning til opprørerne.

Også representanten for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyser at opprørere blir utsatt for svært aggressiv behandling. Opprørere utsettes for psykologisk press, og tortur benyttes oftere i denne typen saker enn i øvrige kriminelle saker. På spørsmål om de som sitter inne grunnet tilknytning til opprørerne blir utsatt for tortur og hvor vanlig dette i så fall er, opplyser menneskerettighetsorganisasjonen at for å få en tilståelse og en signatur, benyttes tortur systematisk. Etter at en tilståelse har skjedd er det ikke lenger behov for tortur, og det er mindre bruk av tortur når saken har gått til rettsapparatet. Tortur benyttes derfor først og fremst i varetekt. I praksis får ikke den arresterte møte advokat mens han sitter i varetekt. Torturen som benyttes gir ofte ingen ytre tegn. Torturistene forsøker å skjule bruken av tortur og benytter metoder som ikke setter spor. Det er derfor svært vanskelig å bevise bruken av tortur når saken kommer opp i rettsapparatet. Dommeren tror vanligvis ikke på påstander om at tilståelser har blitt gitt under tortur, siden det er vanskelig å bevise tortur.

6.2 FABRIKKERING AV SAKER

Det er individuelle forhold som avgjør om myndighetene velger å rettsforfølge folk med grunnlag i fabrikkerte saker, ifølge en representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Det er en stor andel av de personene som har en eller annen forbindelse til opprørere som får fabrikkert saker mot seg. Dette er statens politikk ved at myndighetene må fylle opp kvoter innenfor et visst tidsrom for å få personer dømt. Ifølge den samme menneskerettighetsorganisasjonen legges det sterke føringer ovenfra på de utøvende myndighetene i saker rettet mot opprørere. Domstolene er ikke uavhengige, og utøvende myndigheter gjør sitt ytterste for å få fengslet og tiltalt personer for å vise til at de har fylt opp kvoten. Myndighetene større press mot seg for å få folk dømt i saker som gjelder terrorbestemmelsene i straffelovens §§ 208 og 209 enn ved andre forbrytelser.

Ingen av kildene Landinfo intervjuet kunne gi opplysninger om i hvor stort omfang fabrikkering av saker skjer. Ingen kunne vise til konkrete tall. Det var imidlertid en gjengs oppfatning at det forekommer.

7. LØSLATELSE VED BESTIKKELSER

Mange av kildene Landinfo intervjuet opplyser om at løslatelse ved hjelp av bestikkelser forekommer. RJI i Nazran opplyser imidlertid at de ikke har informasjon om at personer anholdt for medvirkning til opprørernes aktivitet har blitt løslatt mot løsepenger. RJI opplyser imidlertid at dette er et forhold som folk ikke vil rapportere om. Organisasjonen viser også til at mange er generelt redde for å melde fra til ikke-statlige organisasjoner om overgrep foretatt av tsjetsjenske myndigheter. Tidligere, da russiske myndigheter stod for de fleste overgrep mot sivilbefolkningen, var det langt vanligere å rapportere om overgrep. RJI i Moskva kjenner til tilfeller der personer har betalt seg fra en slags tiltale til en annen mindre alvorlig en, men at dette er dyrt. RJI opplyser ikke hvor mye den enkelte har betalt.

Memorial i Moskva opplyser at det er fullt mulig å betale seg ut av situasjoner, også for tidligere opprørere. Memorial i Groznyj opplyser at løslatelse ved bestikkelser avhenger av hvor mye den enkelte kan betale. Enkelte ganger skjer også løslatelse etter “enighet” om å samarbeide med myndighetene. Men dette gir ingen garanti for at vedkommende unngår å bli tatt inn av politiet eller sikkerhetstjenesten ved en senere anledning.

Også Amnesty kjenner til at personer kan bli løslatt gjennom å betale bestikkelser, men at dette sjelden rapporteres. Det er også stor grad av underrapportering om overgrep, opplyser Amnesty.

Representanter for en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at alle vet om eksistensen av bestikkelser. Personer bringes inn av politiet eller sikkerhetsstyrkene, og etterpå kan de bestikke seg ut av situasjonen. Dette gir imidlertid ingen garantier. Det rettslige systemet fungerer ikke, og enkeltpersoner blir utnyttet. Det er usikkert hvor mye som betales i bestikkelser. Ved narkotika er beløpet ca. 1000 USD.

En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia opplyser at det betales 1000-20 000 USD for å bestikke seg ut av en arrestasjon. Ofte må vedkommende betale flere personer for å bli løslatt. Både penger og kontakter er viktige for å bli løslatt. Det er svært vanlig i Tsjetsjenia at problemer blir løst gjennom penger. Representanten opplyser at det også er mulig å betale seg ut av en situasjon hvor man er anklaget i henhold til § 208 i straffeloven. Situasjonen er imidlertid avhengig av flere forhold; for eksempel om opprøreren vedkommende har hjulpet har blitt drept, om myndighetene allerede har “god” statistikk over antall fengslede etter § 208 og dessuten hvor stor pengesum den enkelte er villig til å betale. Representanten opplyser at det er vanskelig å bestikke seg ut av en slik situasjon for opprørere som er svært aktive. Beslutningen om løslatelse blir i slike tilfeller tatt på et svært høyt nivå, men det er mulig. En vanlig etterforsker kan ikke løslate en opprører ved bestikkelser, siden det er svært stor oppmerksomhet rundt disse sakene og strenge instruksjoner ovenfra i myndighetsapparatet. Representanten opplyser at det er mange som løslates ved bestikkelser, men at dette betyr at mange har forbindelser på høyt nivå i myndighetsapparatet eller hos Kadyrov personlig. Representanten opplyser ellers at personer som har bistått opprørere uten kjente navn kan bestikke seg ut uten å ha kontakter på høyt nivå.

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Antiterror.sitecity.ru (u.å.). *Антитеррор: Спецназ МВД РФ [Antiterror Spetsnaz MBD RF]*. Moskva: www.antiterror.sitecity.ru. Tilgjengelig fra www.antiterror.sitecity.ru/stext_0109031049.phtml [lastet ned 8. september 2009]
- Caucasian Knot (2009, 25. juni). Count of murders and terror acts goes up in Chechnya: 70 days after CTO cancellation. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/10456> [lastet ned 8. september 2009]
- [Criminal Code] (1996, 13. juni). *The Criminal Code of the Russian Federation No. 63-FZ of June 13, 1996*. Moskva: Statsdumaen. Tilgjengelig fra <https://www.unodc.org/tldb/showDocument.do?documentUid=8546> [lastet ned 8. september 2009]
- Landinfo (2008, 14. november). *Blodhevn*. Oslo: Landinfo.
Notatet er unntatt offentlighet, men er tilgjengelig i utlendingsforvaltningens interne database for landkunnskap.
- Memorial (2007). *On the situation of residents of Chechnya in the Russian Federation. August 2006-October 2007*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/2007/12/19/1912071eng.htm> [lastet ned 8. september 2009]
- Memorial (2009, mai). *The situation in the conflict zone of the north Caucasus. October 2008-May 2009*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/2009/05/26/2605094.doc> [lastet ned 8. september 2009]
- RFE/RL, dvs. Radio Free Europe/Radio Liberty (2008, 8. juli). What direction for Chechnya? *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/What_Direction_For_Chechnya/1182441.html [lastet ned 8. september 2009]
- RIA Novosti (2009, 3. juni). *Chechen-Ingush operation kills 22 rebels, cuts food supply routes – official*. Groznyj: RIA Novosti.
Innhentet via BBCs betaltjeneste BBC Monitoring.
- Wikipedia (u.å.) *SOBR*. Wikipedia. Tilgjengelig fra <http://en.wikipedia.org/wiki/SOBR> [lastet ned 8. september 2009]
- Wilhelmsen, J. (2004). Tsjetsjenia mellom barken og veden. *Internasjonal Politikk* 62 (2), 153-176.

Muntlige kilder

- Amnesty International. Intervju i Moskva, juni 2009.
- Carnegie Moscow Center. Intervju i Moskva, juni 2009.
- Human Rights Watch (HRW). Intervju i Moskva, juni 2009.

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår dem**

- International Committee of Red Cross (ICRC). Intervju i Vladikavkaz, juni 2009.
- Mashr (menneskerettsorganisasjon). Intervju i Nazran, juni 2009.
- Memorial. Intervjuer i Groznyj, Moskva og Nazran, juni 2009.
- Russian Justice Initiative (RJI). Intervjuer i Moskva og Nazran, juni 2009
- Timur, Aliev. Pressetalsmann for Ramzan Kadyrov. Intervju i Groznyj, juni 2009.
- Tsjetsjensk advokat. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009.
- Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009.
- UNHCR. Intervjuer i Moskva og Vladikavkaz, juni 2009.
- Vesta. Intervju i Nazran, juni 2009.